

דיני שמיעת המגילה

רב דניאל שטיין

א. גמ' מגילה (יט.) - ומהיכן קורא אדם את המגילה ויוצא בה ידי חובתו, רבי מאיר אומר כולה, רבי יהודה אומר מאיש יהודי. רבי יוסי אומר מאחר הדברים האלה וכו'. אמר רבי חלבו אמר רב חמא בר גוריא אמר רב הלכה כדברי האומר כולה, ואפילו למאן דאמר מאיש יהודי צריכה שתהא כתובה כולה.

ב. גמ' מגילה (יח.) - והלועז ששמע אשורית יצא וכו', והא לא ידע מאי קאמר, מידי דהוה אנשים ועמי הארץ, מתקיף לה רבינא אטו אנן האחשתרנים בני הרמכים, מי ידעינן, אלא מצות קריאה ופרסומי ניסא הכא נמי מצות קריאה ופרסומי ניסא.

ג. ביאור הלכה (סי' תר"צ סע' י"ד) - ועיין בר"ן שהביא ראייה מוכרחת מן הגמרא דאם חיסר רק תיבות בני הרמכים ולא קראן כלל אינו יוצא אף בדיעבד דלא היקל בגמרא בזה אף דלא ידע פירושו רק משום דעכ"פ איכא בזה מצות קריאה ופרסומי ניסא הא אם לא קראן כלל אינו יוצא אף בדיעבד ואלו להרי"ז יוצא בזה בדיעבד דהא אינו מפסיד הקריאה וכן הוא גם כן דעת הרשב"א כהר"ן. והנה המ"א והפר"ח והמטה יהודא נקטו כולם לדינא כהר"ן והרשב"א ולא כהרי"ז וכו'. אם חיסר לגמרי איזה תיבה בקריאה וה"ה בשמיעה לדעת כל הפוסקים הנ"ל חוזר ומברך אף שאין מפסיד הקריאה אכן בח"א חשש לדעת הרי"ז וכתב דתיבה שאין מפסיד הקריאה חוזר ואינו מברך וע"ש דאפילו חסר אות אחת בקריאתו יחזור.

ד. גמ' מגילה (ה:) - חזקיה קרי בטבריא בארביסר ובחמיסר מספקא ליה אי מוקפת חומה מימות יהושע בן נון היא אי לא וכו'. רב אסי קרי מגילה בהוצל בארביסר ובחמיסר, מספקא ליה אי מוקפת חומה מימות יהושע בן נון היא אי לא. [חי' הרשב"א (שם) - ובנימוקי הרמב"ן נ"ר דחזקיה ורב אסי מנהג חסידות הוא דאדרבה מספקא לא ליקרו כלל דהוה ליה ספק בשל דבריהם ודברי קבלה כשל רבנן ולקולא אלא לדברי הגאונים ז"ל קרו מדינא ב"ד דאזלינן בתר רובא אבל בט"ו מנהג חסידות, ולענין ברכה בראשון ולא בשני דבודאי דבריהם מברכינן אספק לא מברכינן]. [טורי אבן (שם) - כיון דאסתר נאמרה לקרות ברוח הקודש ומדברי קבלה וה"ה שאר מצות הנהוגין בפורים שהכל נאמר ברוח הקודש ומדברי קבלה הן דינן כשל תורה וספיקן לחומרא].

ה. גמ' מגילה (ד.) - ואמר רבי יהושע בן לוי חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום, שנאמר אלקי אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דמיה לי. [תוס' מגילה (שם) ד"ה חייב - אומר ר"י דאף על גב דמברך זמן בלילה חוזר ומברך אותו ביום דעיקר פרסומי ניסא הוי בקריאה דיממא, וקרא נמי משמע כן דכתיב ולילה ולא דומיה לי, כלומר אף על גב שקורא ביום חייב לקרות בלילה והעיקר הוי ביממא כיון שהזכירו הכתוב תחילה וכו', והכי נמי משמע מדכתיב נזכרים ונעשים ואיתקש זכירה לעשייה מה עיקר עשייה ביממא אף זכירה כן]. [טורי אבן (שם) - ונ"ל דהאי קריאה דלילה אינו אלא מדרבנן ואינו עיקר חיוב של רוח הקודש]

ו. גמ' מגילה (יז.) - קראה על פה, קראה תרגום בכל לשון לא יצא וכו', ומתנמנמ יצא. [מרדכי (סי' תשצ"א) - ירושלמי מעשה בחד דהוה יתיב קומי ר' זעירא וקא מתנמנמ אמר ליה חוזר בך דלא כוונתה ואיכא למימר דלא פליג אמתנ' דאם קרא מתנמנמ מאחר שהוציאה בפיו יצא אבל אם שמעה מתנמנמ לא יצא].

ז. מג"א (סי' תר"צ ס"ק ט"ו) - אם שמע ולא כוון בכל תיבה יצא. [לבושי שרד (שם) - דעמי הארץ שאינם יודעים הלשון, אי אפשר להם לכוין כל כך, אלא כיון שמטה אזנו להקורא ואינו חושב מחשבות אחרות, מסתמא שמע הכל ואינו צריך לכוין בכל תיבה בבירור].

ח. נימוקי או"ח (שם סע' י"ד) - ואולי לטעם זה יועיל ג"כ מ"ש בשל"ה הקדוש וכו' שיהיה לכל שומע מגילה כשירה אתו עמו בבית הכנסת שעפי"ז גם אם לא ישים לבו כל כך לכונת פירוש הדברים רק כשאומר הדברים מתוך פיו גם כשאינו מכוון בלבו כ"כ וכו' מכ"מ אתי דיבור דהמגילה שקורא בפיו בלחש ומבטל מחשבה זרה.

ט. תשו' ארץ צבי (ח"א סי' מ"ה) - דמבואר מדברי הפוסקים דהפונה לבו לדברים אחרים לא חשיב שומע וכו', נרלענ"ד עוד דהשומע ואינו מכוון אינו שומע כלל וכו', נרלענ"ד עוד דהמביט במגילה בשעה שקורין המגילה וכו' אפילו שט במחשבתו בענינים אחרים כל שמביט כסדר מלה במלה בהדברים שהש"ץ אומר חשיב שומע.

י. גמ' מגילה (יח:) - תנו רבנן השמיט בה סופר אותיות או פסוקין וקראן הקורא כמתורגמן המתרגם יצא, מיתבי היו בה אותיות מטושטשות או מקורעות, אם רשומן ניכר כשרה, ואם לאו פסולה, לא קשיא הא בכולה, הא במקצתה. [ר"ן (ה. בדפי הרי"ף) - והקשה הרשב"א ז"ל דהכא משמע דחסרה מקצתה כשרה ואילו לקמן (יח:): אמרינן הלכה כדברי האומר כולה ואפילו למ"ד מאיש יהודי צריך שתהא כתובה כולה אלמא אם חסרה מראשה עד איש יהודי פסולה וכו', ותיירץ דהכא בשתחילת המגילה וסופה כתובה אלא דבאמצע היא חסרה ומש"ה כל היכא דלא מיחסרא רובה כשרה דאינה נראית כספר חסר אלא כספר מלא שלם שיש בו טעיות ומגילה כיון שנקראת אגרת אין מדקדקין בה לפסולה בכך אבל כשחסר ממנה מראשה עד איש יהודי אף על פי שהיא מעוטה דאינה נראית כספר חסר וצריך שיקרא אותה מספר שלם].

יא. שו"ע (סי' תר"צ סע' ג'-ד') - צריך לקרותה כולה ומתוך הכתב, ואם קראה על פה, לא יצא. וצריך שתהא כתובה כולה לפניו לכתחלה, אבל בדיעבד אם השמיט הסופר באמצעה תיבות, אפילו עד חציה, וקראם הקורא על פה, יצא. הגה: אבל אם השמיט תחלתה או סופה, אפי' מעוטה, לא יצא ואפי' באמצעה דוקא דלא השמיט ענין שלם אבל ביותר מחציה, אפילו הן כתובות, אלא שהן מטושטשות ואין רישומן ניכר, פסולה וכו'. ולכן אותן הפסוקים שקורין הקהל צריך החזן לחזור ולקרותם מתוך מגילה כשרה. [משנ"ב (ס"ק ז') - ר"ל דמה שאמרנו לא יצא היינו אם קרא בע"פ את כל המגילה או רובה אבל אם קרא מקצתה כשרה דיעבד ואפילו אם היתה סיבת קריאתו בע"פ מפני שהסופר השמיט בה איזה תיבות באמצעה עד חציה והוכרח הקורא לקרותם בע"פ אף שלכתחלה אינו נכון לקרות במגילה שחסרה תיבות מ"מ בדיעבד יצא].

יב. גמ' מגילה (טז:) - עשרת בני המן ועשרת צריך למימרינהו בנשימה אחת, מאי טעמא כולהו בהדי הדדי נפקו נשמתייהו. [תוס' (שם) ד"ה צריך - נראה דהיינו לכתחילה אבל בדיעבד יצא].

יג. משנ"ב (סי' תר"צ ס"ק נ"ב) - כתב הח"א מה שנוהגין במקצת מקומות שכל הקהל אומרים י' בני המן אינו מנהג אלא הקורא יאמרם לבד והשאר ישמעו כמו כל המגילה.

יד. גמ' סוטה (לה.) - תניא אידך כה תברכו פנים כנגד פנים, אתה אומר פנים כנגד פנים, או אינו אלא פנים כנגד עורף, ת"ל אמור להם, כאדם האומר לחבירו. תניא אידך כה תברכו בקול רם, או אינו אלא בלחש, ת"ל אמור להם, כאדם שאומר לחבירו.

טו. גמ' סוכה (לח:) - אמר רבי שמעון בן פזי אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא מנין לשומע כעונה דכתיב את כל דברי הספר אשר קרא מלך יהודה, וכי יאשיהו קראן, והלא שפן קראן, דכתיב ויקראהו שפן לפני המלך אלא מכאן לשומע כעונה. [פרש"י (שם) - וכן למתפללין בצבור ושליח צבור אומר קדיש או יהא שמייה רבא ישתקו בתפלתן וישמעו בכוונה, והרי הן כעונין, וכשיגמור הקדושה יחזרו לתפלתן, וכן יסד רב יהודאי גאון בעל הלכות גדולות]. [תוס' ברכות (כא:): ד"ה עד - וכתב רש"י בסוכה פרק לולב הגזול (דף לח:): דאדם המתפלל ושמע מפי החזן קדיש או קדושה אינו יכול להפסיק ולענות עם הצבור אלא ישתוק וימתין מעט דשומע כעונה וי"ל דלכתחלה אין לעשות כן דענייה חשיבא טפי הדור מצוה. ור"ת ור"י היו אומרים דאדרבה אי שומע כעונה הוי הפסקה אם שותק. ומ"מ נהגו העם לשתוק ולשמוע וגדול המנהג].